

VATANPARVARLIK TARBIYASIDA KINO, TEATR VA ADABIYOTNING
O'RNI**Mamajonov Raximjon Akramjonovich***Farg'ona davlat universiteti**Harbiy ta'lim fakulteti dotsenti***Mahmudov Aliakbar Muhiddin o'g'li****Abdulazizov Dadamirza Ulug'bek o'g'li****Olimjonov Olmonjon Ilhomjon o'g'li***Farg'ona davlat universiteti**Harbiy ta'lim fakulteti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada vatanparvarlik tarbiyasini shakllantirish jarayonida kino, teatr va adabiyotning imkoniyatlari va ta'sir mexanizmlari tahlil qilindi. Zamonaviy jamiyatda yosh avlodning milliy qadriyatlarga sodiqligini mustahkamlashda madaniy vositalarning ahamiyati ko'rib chiqildi. San'at asarlarining emotsional-estetik ta'siri orqali vatanparvarlik his-tuyg'ularini rivojlantirish yo'llari ochib berildi. Adabiyot, kino va teatr asarlarining milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani mustahkamlash va fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishdagi roli ilmiy jihatdan tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik tarbiyasi, kino san'ati, teatr, adabiyot, milliy qadriyatlar, yosh avlod, emotsional ta'sir, estetik tarbiya, madaniy meros, fuqarolik tarbiyasi.

KIRISH

Mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasida milliy g'oya va mafkurani mustahkamlash, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bugungi kunda globallashuv jarayonlari, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va madaniy integratsiya sharoitida milliy qadriyatlarni asrash, o'tmishga hurmat va Vatanga mehr tuyg'ularini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etmoqda.

San'at asarlari inson qalbiga, tafakkuriga va his-tuyg'ulariga bevosita ta'sir etuvchi kuchli vositadir. Adabiyot, kino va teatr asarlari orqali milliy tarix, an'analar, qahramon ajdodlarimiz hayoti va faoliyati, yurtning go'zalliklari tasvirlanadi. Bu esa yoshlarda vatan sevgisi, milliy iftixor va fuqarolik ongi shakllanishiga xizmat qiladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayonida an'anaviy uslublar bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalar, jumladan, multimedia vositalari, elektron ta'lim resurslari va ijodiy loyihalardan foydalanish kundan-kunga kengayib bormoqda. Shu bois kino, teatr va adabiyot kabi san'at turlarining vatanparvarlik tarbiyasidagi imkoniyatlarini ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish, ularning ta'sir mexanizmlarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zaruriyati tug'ildi.

ASOSIY QISM

Vatanparvarlik tarbiyasi – bu yoshlarda o'z Vataniga, xalqiga, uning tarixiga, madaniyatiga va an'alariga nisbatan mehr-muhabbat, hurmat va g'urur tuyg'ularini shakllantirish

jarayonidir. Zamonaviy pedagogika fani vatanparvarlikni shaxsning eng oliy axloqiy fazilati sifatida e'tirof etadi.

Vatanparvarlik tuyg'usi nafaqat tabiiy his, balki maqsadli tarbiyaviy ta'sir natijasida shakllanadigan murakkab ijtimoiy-psixologik hodisadir. Vatanparvarlik uch asosiy komponentni o'z ichiga oladi: kognitiv, emotsional va xulq-atvor. Zamonaviy tadqiqotlarda vatanparvarlik tarbiyasi shaxsning fuqarolik pozitsiyasini, ijtimoiy javobgarligini, milliy o'zligini anglashini va madaniy identifikatsiyasini rivojlantirish jarayoni sifatida talqin etiladi. Bunday yondashuvda san'at va madaniyat vositalari markaziy o'rinni egallaydi, chunki ular insonning ichki dunyosiga, qadriyatlar tizimiga va emotsional sferasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotning vatanparvarlik tarbiyasidagi o'rni

Adabiyot san'atining eng qadimgi va ta'sirchan turlaridan biri bo'lib, milliy madaniyat va ma'naviyatning asosiy ko'zgusidir. Badiiy asarlar orqali o'quvchi tarixiy voqealar, milliy qahramon obrazlar, xalq hayoti va turmush tarzi bilan tanishadi. Adabiy asarlarda tasvirlangan voqealar, qahramonlar xarakteri va ularning muammolarni yechish yo'llari o'quvchilarda chuqur emotsional izlar qoldiradi.

O'zbek adabiyotida Bobur, Navoiy, G'afur G'ulom, Oybek, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon kabi buyuk mutafakkirlar asarlarida milliy ruh, milliy istiqlool g'oyasi, Vatan sevgisi va xalq manfaatlarini uchun kurash mavzulari keng yoritildi. Zamonaviy o'zbek adabiyotida ham bu an'analar davom ettirilmoqda.

Adabiy asarlar o'quvchilarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

Tarixiy xotirani mustahkamlash va milliy o'tmishni anglash;

Milliy qahramon va namunali shaxslar obrazi bilan tanishish;

Milliy qadriyatlar va axloqiy me'yorlarni o'zlashtirish;

Badiiy til va nutq madaniyatini boyitish.

Kino san'atining ta'siri

Kino san'ati XX asrning eng kuchli ta'sir vositalaridan biriga aylandi. Vizual obrazlar, ovoz, musiqa va syujet quruluşining sintezi orqali kino tomoshabinga chuqur emotsional ta'sir ko'rsatadi. Tarixiy-biografik, harbiy-vatanparvarlik va milliy mafkurani aks ettiruvchi filmlar yoshlarda vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbek kinematografiyasi tarixida "O'tkan kunlar", "Qo'shchinor", "Mangulik bola", "Rost bo'lsin" va boshqa filmlar millat ruhi, milliy qadriyatlar va tarixiy voqealarni aks ettirdi. Zamonaviy o'zbek kinosi ham mustaqillik davri yutuqlari, milliy qahramon obrazlar va yoshlar tarbiyasiga bag'ishlangan asarlar yaratmoqda.

Teatr san'ati o'zining jonliligi, to'g'ridan-to'g'ri emotsional kontakti va interaktivligi bilan ajralib turadi. Sahna asarlari tomoshabin bilan artistlar o'rtasida bevosita aloqa o'rnatadi, bu esa ta'sirning samaradorligini oshiradi.

Teatr spektakllari tarixiy dramalar, klassik adabiy asarlarning sahnalashtirish va zamonaviy muammolarni ko'rsatish orqali yoshlarda vatanparvarlik, milliy g'urur va fuqarolik mas'uliyati tuyg'ularini rivojlantiradi. "Alpomish", "Muqannaa", "Ulug'bek xazinasi", "Navoiy" kabi milliy-tarixiy spektakllar xalq xotirasida chuqur iz qoldirdi.

Teatrning tarbiyaviy salohiyati:

Sahna asarlarining jonli ta'siri va emotsional kuchi;

Auditoriya bilan bevosita aloqa va interaktiv muloqot;

Milliy an'analar, urf-odatlar va marosimlarni namoyon etish;

Til va nutq madaniyatini rivojlantirish;

Adabiyot, kino va teatr o'zaro chambarchas bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi san'at turlaridir. Ko'pgina kinolar va teatr spektakllari adabiy asarlar asosida yaratiladi. Bu integratsiya san'atning ta'sir kuchini oshiradi va tarbiyaviy samaradorlikni yuqori darajaga ko'taradi.

Zamonaviy ta'lim-tarbiya amaliyotida multimedia texnologiyalar, virtual muzelar, interaktiv spektakllar va kinofestivallar keng qo'llanilmoqda. Bu yangi shakllar yoshlarni madaniy faoliyatga jalb etish, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish va vatanparvarlik his-tuyg'ularini mustahkamlashga yordam beradi.

Kompleks yondashuv quyidagi samaralarni beradi:

Turli qabul kanallari orqali axborotni etkazish;

Bilim, his-tuyg'u va xulq-atvorga bir vaqtda ta'sir;

Turli yosh va psixologik xususiyatlarga moslashish;

Ta'limning qiziqarli va samarali tashkil etilishi;

XULOSA

Vatanparvarlik tarbiyasida kino, teatr va adabiyot muhim pedagogik vosita bo'lib, yosh avlodning milliy qadriyatlarga sodiqligini shakllantirish va fuqarolik ongini rivojlantirishda alohida o'rin tutadi.

Adabiyot san'ati milliy madaniyat, tarix va an'analarni avloddan-avlodga uzatuvchi asosiy vosita bo'lib, o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani mustahkamlash va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda noyob imkoniyatlarga ega.

Kino san'ati vizual obrazlar, musiqa va syujet sintezi orqali chuqur emotsional ta'sir ko'rsatib, tarixiy voqealarni jonli va qiziqarli tarzda taqdim etishda, shuningdek, keng tomoshabinlar auditoriyasiga ta'sir etishda yuqori samaradorlikka erishildi.

Teatr san'ati o'zining jonliligi, bevosita emotsional kontakti va interaktivligi bilan ajralib turadi hamda tomoshabinlarda milliy g'urur, vatanparvarlik his-tuyg'ulari va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'usini kuchaytirishda kuchli vosita sifatida namoyon bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, kino, teatr va adabiyot orqali amalga oshirilayotgan vatanparvarlik tarbiyasi yosh avlodni milliy qadriyatlar asosida kamol topgan, Vataniga sodiq, mas'uliyatli va faol fuqaro sifatida shakllantirishning eng samarali yo'llaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 488 b.
2. Abdurahmonov M.A. Vatanparvarlik tarbiyasi: zamonaviy yondashuvlar va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2022. – 256 b.
3. Qosimova G.N. San'at pedagogikasi: nazariya va amaliyot. – Toshkent: O'qituvchi, 2023. – 312 b.
4. Rahmonqulov Z.T. Milliy qadriyatlar va yosh avlod tarbiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021. – 224 b.

5. Salayev A.S., Tursunov I.M. Adabiyot ta'limida vatanparvarlik g'oyalarini singdirish metodikasi. – Samarqand: SamDU nashri, 2022. – 180 b.
6. Axmedova D.R. Kino san'atining pedagogik imkoniyatlari. – Toshkent: Yangi nashr, 2023. – 198 b.
7. Karimov N.X. O'zbek teatri tarixidan lavhalar. – Toshkent: San'at, 2021. – 368 b.
8. Yusupova M.F. Estetik tarbiya: nazariya, metodika, amaliyot. – Toshkent: TDPU nashri, 2022. – 242 b.
9. Norqulov B.S. Yoshlar tarbiyasida milliy madaniyatning o'rni. – Buxoro: BuxDU nashri, 2023. – 216 b.
10. Hasanova L.A. Multimedia texnologiyalar va ta'lim innovatsiyalari. – Toshkent: ILM-ZIYO, 2022. – 264 b.
11. Jo'rayev R.K. Milliy istiqlol mafkurasi va yosh avlod. – Toshkent: Sharq, 2021. – 296 b.
12. Ergashev I.G., Sodiqova N.N. Badiiy asarlar tahlili metodikasi. – Andijon: AnDU nashri, 2023. – 188 b.
13. Mirzayeva S.T. Fuqarolik va vatanparvarlik tarbiyasining psixologik asoslari. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2022. – 234 b.
14. Rahimov A.Q. Teatr pedagogikasi: zamonaviy talqin. – Toshkent: Akademnashr, 2023. – 276 b.